

N:o 61.

Af herr **O. A. Ericsson** i Ofvanmyra, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven.*

Vid 1897 års riksdag framlade Kungl. Maj:t under åttonde hufvudtiteln, punkt 91, förslag om inrättande af landsarkiv inom riket. Hufvudsakligaste syftemålet därmed sades vara att bereda våra offentliga arkiv bättre förvaringsrum, vård och tillgänglighet för forskning. Den klass af arkiv, hvilken härmed i första rummet afsåges, voro de i landsorten befintliga, rent lokala arkiven, tillhörande häradsrätter och rådstufvurätter, kyrkor och menigheter, kronofogde- och häradsskrifvarekontor med flera, äfvensom numer upphäfdade menigheters, såsom lagmansrätter och bergsdomstolar.

Beträffande vården af kyrkoarkiven erkändes dock, att densamma hade utan tvifvel i allmänhet främjats genom Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär till domkapitlen den 26 oktober 1883, men att ännu åtskilligt torde återstå, innan allt kunde anses vara väl beställt med dessa arkiv. Så hade anmärkts, att förteckningarna öfver kyrkoarkiven i flera fall befunnits ofullständiga; de behöfde kontrolleras och kompletteras. Därjämte kvarstode föga förändrade de olägenheter, som vållades genom olämpliga, fuktiga lokaler, där de äldre handlingarna skadades och förfores, eller genom eldfara å sådana orter, där kyrkohandlingarna plägade delvis förvaras i prästgårdarna, utsattes för alltför stor risk. Och slutligen, där handlingarna vore väl förvarade och vårdade, blefve de ofta endast med svårighet tillgängliga för forskning.

Berörda handlingar uppdelades i tvänne grupper eller af-

delningar; ena afdelningen utgjordes af sådana handlingar, som berörde församlingarna enbart och skulle af dem fortfarande vårdas och behållas, därest församlingarna icke särskildt önskade få äfven dessa handlingar förvarade i landsarkiven; den andra afdelningen, bestående hufvudsakligast af de så kallade kyrkoböckerna, ansåges vara af mera allmänt intresse och borde de, som vore äldre än 1801, nu insändas till landsarkiven, och sedermera skulle de yngre insändas efter hvarje tilländagången tio-års period.

Hörda öfver berörda framställning afstyrkte de flesta af domkapitlen mer eller mindre bestämdt den ifrågasatta centraliseringen af dessa handlingar; endast fyra af rikets samtliga domkapitel tillstyrkte de äldre kyrkohandlingarnas sammanförande i landsarkiv.

De af domkapitlen, som afstyrkte centraliseringen, framhöllo hufvudsakligast:

1:o) att handlingarna voro väl förvarade, där de nu befunno sig;

2:o) att handlingarna behöfdes stundom på platsen för att rådfrågas i allehanda angelägenheter;

3:o) att faran för handlingarnas förstörande genom vådeld skulle ej blifva mindre utan större genom deras sammanförande till centrala arkiv, och

4:o) att handlingarna vore kommunernas egendom och kunde ej utan deras medgifvande från dem skiljas.

Häremot gjordes visserligen såväl af riksarkivarien som af departementschefen en del invändningar; dock beträffande punkt 4 härofvan yttrade den förre bland annat följande: »För den händelse att Eders Kungl. Maj:t skulle hysa betänkligheter att ålägga städer och församlingar en dylik skyldighet och landsarkiven sålunda endast skulle emottaga länsarkivens, lagmans- och häradsrätternas samt kronofogde- och häradsskrifvarekontorens äldre handlingar, borde i hvarje fall tillfälle lämnas de städer och församlingar, som sådant önskade, att dit aflämna sina äldre handlingar, och man finge då hoppas, att exemplets makt och den småningom vunna erfarenheten af centralisationens fördelar skulle med tiden förmå öfriga städer och församlingar att öfverlämna sina äldre handlingar». Hvarjämte departementschefen för egen del uttalade som önskvärdt, »att det bildades centrala arkivdepoter, där de äldre handlingarna, som ej vidare, annat än undantagsvis, behöfde rådfrågas för de löpande ärendenas handläggning, kunde samlas».

Utan att med ett ord beröra frågan om skyldigheten för

vare sig den ene eller andre att aflämna sina handlingar till landsarkiven, anvisade Riksdagen ett belopp af 38,800 kronor för anordnande till landsarkiv af lokaler i Vadstena slott. Året därpå eller 1898 beviljade Riksdagen 164,563 kronor för uppförande af byggnader m. m. för ett landsarkiv i Lund, och likaledes 106,000 kronor för ett dylikt i Uppsala.

I Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala m. fl., gifven Stockholms slott den 14 november 1902, förordnas emellertid bland annat följande:

»§ 2.

Från stads- och kyrkoarkiven skola, där ej Kungl. Maj:t för särskilda fall annorlunda förordnar, genom vederbörande magistraters och arkivföreständares försorg öfverlämnas stadsdomstolarnes äldre protokoll och handlingar samt äldre kyrkoböcker och andra sådana handlingar, som icke äro af uteslutande eller öfvervägande kommunal natur, utan hufvudsakligen angå kommunernas förhållande till staten eller afse tjänstförrättningar för staten eller kyrkan; dock må äfven handlingar, som äro af uteslutande eller öfvervägande kommunal natur, i landsarkiv mottagas, om och i den mån utrymmet medgifver.

§ 3.

Af de arkivalier, som enligt föregående paragrafer böra till landsarkiv öfverlämnas, skola de, som äro äldre än 1801, levereras så snart ske kan, på sätt här nedan stadgas. Därefter levereras arkivalier, som äro äldre än etthundra år, så att en leverans omfattar tiden till och med 1810 och sedermera en hvar följande tiotal år etc.»

Häraf framgår således, att en viss del af de handlingar, som äro hundraåriga, skola insändas till landsarkiven, därest ej Kungl. Maj:t för särskilda fall annorlunda förordnar.

Oafsedt spörsmålet: »Huruvida berörda förordning tillkommit i öfverensstämmelse med vår författning», hvilket spörsmål med styrka framhålles på en del håll af såväl kyrkoarkivföreståndare som församlingsmedlemmar, och hvarvid man får höra uttalas starka tvifvel därom, torde dock alla kunna vara fullt ense om att, för församlingar som under århundraden åtagit sig kostnader för bestridande af berörda handlingars upprättande, förvaring och vård m. m. och ansett dem såsom församlingarnas enskilda

egendom och däröfver beslutat på sätt lag stadgat och stadgar å såväl socken- som kyrkostämmor, nu med ens genom berörda förordning beröfvas dessa handlingar, detta förfaringssätt skall kännas hårdt, synnerligast om man därtill, såsom förhållandet är i de stora och gamla Dalaförsamlingarna omkring Siljan, till följd af många egenartade förhållanden oftast behöfver dessa handlingar för utredningar och rådfrågning i allehanda angelägenheter, och Kungl. Maj:t vägrar medgifva det undantag, hvarom stadgas i ofvan relaterade förordning, och detta oaktadt man är villig underkasta sig än vidare utgifter, som kunna anses erforderliga för handlingarnas tidsenliga bevarande och vård. Man behöfver ju i alla fall lämpliga anordningar för församlingsarkiven dels för de äldre handlingar, som få stanna kvar, och dels för alla dem, som icke äro hundra år gamla.

Mot den erinran, att dessa handlingar fortfarande komma att anlitas för forskning mera af församlingsborna själfva än af särskilda forskare för det allmänna, och att således af den anledning handlingarna böra stanna i församlingsarkiven, göres visserligen den invändningen, att anordningarna i landsarkiven skola blifva så praktiska, att man endast behöfver genom bref till arkivföreståndaren begära de upplysningar man önskar, och svar därå skall lämnas för en ringa kostnad. Men detta torde dock vara lättare sagdt än gjordt, ty hur skicklig och tränad arkivföreståndare man än får, kan man ej begära, än mindre är det troligt, att han skall kunna sätta sig in i de många och olikartade förhållanden för de olika församlingarna, som absolut äro nödvändiga att känna, för att utredningarha skola blifva tillfredsställande och svaren riktiga och tillförlitliga.

Det förefaller således som naturligast, att de församlingar, som behöfva dessa handlingar kvar, icke borde förvägras detta. Handlingarna behöfva dessa anlita säkerligen mera än andra forskare, och om dessa senare vilja anlita dem, stå desamma säkerligen tillgängliga. Handlingarna äro också troligen i lika säkert förvar i församlingsarkiven som i landsarkiven, hvilket bevisas däraf, att de månghundraåriga äro nu i väl behåll. Och på de ställen, hvarest anmärkningar härutinnan med fog kunna framställas, kunde man med bättre rätt göra föreläggande om bättring, vid påföljd att de eljest vore skyldiga öfverlämna handlingarna till landsarkiven. Förföre man på det sättet, borttoges udden för det nu

rådande starka klandret, och man handlade då mera i öfverensstämmelse med hvad man sades åsyfta och ställde i utsikt vid förslaget framläggande för Riksdagen.

Om några församlingar, hvilka behöfva sina handlingar kvar, bestå dessa med goda och tidsenliga förvaringsrum och för öfrigt lämna dem den vård, vederbörande kunna påfordra, jämte skyldighet att hålla dem tillgängliga för forskning, har ju syftet med inrättandet af landsarkiven i hufvudsak uppnåtts, äfven om dessa få behålla dem.

Att de gamla handlingarna förvaras på större eller mindre antal olika orter betyder föga; hufvudsaken är, att de förvaras väl och att man vet hvar de finnas. Dessutom är det en icke ringa fördel för staten att slippa bygga och underhålla arkiv, samt aflöna tjänstemän för omnämnda handlingar, då andra bestrida dessa omkostnader. Ty man kan vara förvissad om att det icke skall dröja många år förr än de befintliga landsarkiven äro fullsatta med handlingar, äfven om några församlingar befrias ifrån att dit insända sina.

Jag anhåller således vördsamt,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den ändring i eller göra det tillägg till hvad som förordnas i Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven den 14 november 1902, att församlingar, som själfva bekosta goda förvaringsrum åt sina handlingar och i öfrigt lämna desamma tidsenlig vård samt hålla dem för allmänheten tillgängliga för forskning, må äga rätt att fortfarande berörda handlingar behålla.

Stockholm den 25 januari 1907.

Ollas A. Ericsson.

I motionen instämma:

Sam. Söderberg.

D. Persson
i Tällberg.

Bernh. Eriksson.

A. Hansson
i Solberga.

Joh. Ström.

B. P. Ersson.